

ALEKSANDRA KINGA LUKASEK

Alcide De Gasperi University of Euroregional
Economy in Józefów, Poland

aleksandra.lukasek@wsge.edu.pl

Orcid: 0000-0001-7053-3521

WIZERUNEK TERAPEUTY PEDAGOGICZNEGO W OPINII SPOŁECZNEJ

THE IMAGE OF A PEDAGOGICAL THERAPIST IN PUBLIC OPINION

ABSTRACT

The article is devoted to the image of a pedagogical therapist in the public opinion. The research efforts were aimed at answering the question: What is the image of a pedagogical therapist in the public opinion? In order to get to know the social opinion, the method of diagnostic survey was used, the technique used was a questionnaire, and the tool for conducting the research was a questionnaire. The research allowed to draw attention to the importance of min. personal characteristics of the pedagogical therapist, his skills or body language in the process of pedagogical therapy.

STRESZCZENIE

Artykuł został poświęcony wizerunkowi terapeuty pedagogicznego w opinii społecznej. Podjęte starania badawcze miały na celu uzyskanie odpowiedzi na pytanie: Jaki jest wizerunek terapeuty pedagogicznego w opinii społecznej? W celu poznania

opinii zastosowano metodę sondażu diagnostycznego, zastosowaną techniką była ankieta, a narzędziem do przeprowadzenia badań był kwestionariusz ankiety. Badania pozwoliły na zwrócenie uwagi, jak istotne są m.in. cechy osobowe terapeuty pedagogicznego, jego umiejętności czy mowa ciała w procesie terapii pedagogicznej.

KEYWORDS: pedagogical therapist, image, features, skills, child

SŁOWA KLUCZOWE: terapeuta pedagogiczny, wizerunek, cechy, umiejętności, dziecko

WPROWADZENIE

Na przestrzeni ostatnich lat mamy coraz większą liczbę dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych, które wymagają systematycznej, profesjonalnej pomocy polegającej na rozpoznawaniu i zaspokajaniu indywidualnych potrzeb zarówno edukacyjnych, jak i rozwojowych, czy rozpoznaniu czynników środowiskowych, mogących mieć wpływ na funkcjonowanie dziecka w danej placówce. Wśród specjalistów w przedszkolu czy szkole wyróżnia się m.in. terapeutę pedagogicznego, który jest odpowiedzialny za przeprowadzanie procesu terapii pedagogicznej. Jego zadaniem we współczesnym świecie jest podejmowanie szeroko pojętych działań w ramach udzielanej pomocy psychologiczno-pedagogicznej, m.in. poprzez prowadzenie zajęć korekcyjno-kompensacyjnych z dziećmi z zaburzeniami oraz odchyleniami rozwojowymi, a także ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się. Coraz częściej od specjalistów-terapeutów pedagogicznych wymaga się aktualnej wiedzy, kwalifikacji czy konkretnych umiejętności. W procesie terapeutycznym istotnymi elementami są też: cechy charakteru i osobowości terapeuty, mowa ciała, które składają się na jego wizerunek. Od powyższych cech terapeuty pedagogicznego, jego predyspozycji czy mowy ciała bardzo często zależy powodzenie procesu terapeutycznego.

Pojęcie wizerunku w literaturze jest różnie definiowane. Według jednego z autorów P. Kotlera wizerunek jest *zbiorem przekonań, myśli, wrażeń osoby lub grupy o jakimś obiekcie: firmie, produkcie, miejscu lub osobie* (P. Kotler, 2011, s. 26). Do wizerunku osoby należy m.in. wiedza, wykształcenie, cechy, zasady, którymi kieruje się dana osoba, a także mowa niewerbalna, szczególnie

istotna w pracy terapeuty pedagogicznego. Autor uważa, iż ważne jest *kim jest terapeuta jako człowiek, ponieważ od niepamiętnych czasów każdy skuteczny uzdrowiciel odznaczał się charyzmą i siłą osobowości*. To właśnie charyzma i siła osobowości terapeuty sprawiają bardzo często, że to właśnie tego terapeutę rodzice wybierają dla swojego dziecka. Zdaniem E. Gruszczyk-Kolczyńskiej niezwykle ważne w procesie terapii pedagogicznej są: osoba terapeuty, jego fachowość, osobowość, tworzenie relacji z dzieckiem oraz jego rodzicami, stała współpraca z placówką, do której uczęszcza dziecko a także wytwarzanie atmosfery akceptacji i bezpieczeństwa, co sprzyja osiągnięciu sukcesów. (E. Gruszczyk-Kolczyńska, 1994, s. 173).

Pojęcie wizerunku określa się także jako podobiznę, portret, obraz, wyobrażenie (J. Tokarski, 1980, s. 808). W psychologii społecznej [...] *mówi się o spostrzeganiu społecznym, spostrzeganiu ludzi lub obrazie innych ludzi. Proces ten jest selektywny. Jednostka rejestruje przede wszystkim te właściwości innych ludzi, które mają znaczenie dla samego podmiotu [...] To nie wierna kopia rzeczywistości, jej odbicie, ale produkt procesów umysłowych i wynik współdziałania wielu wewnętrznych funkcji – emocji, uczuć, nastawień, postaw, oczekiwań itp.* (S. Korczyński, 2002, s. 14–15). W ostatnich latach, wybierając terapeutę dla swojego dziecka, rodzice zwracają coraz większą uwagę na umiejętności, cechy osobowości terapeuty pedagogicznego, czyli elementy składające się na wizerunek człowieka.

CECHY OSOBOWOŚCIOWE TERAPEUTY PEDAGOGICZNEGO

Wincenty Okoń zwraca uwagę, że każdy człowiek różni się osobowością, każdy z nas jest wyposażony w określone cechy, które determinują, a przynajmniej wpływają na nasze myśli, emocje i zachowanie. Osobowość terapeuty pedagogicznego niewątpliwie stanowi siłę jego działania i to ona ułatwia zmianę w procesie terapii pedagogicznej.

Szczególnie ważnymi cechami u terapeuty pedagogicznego są: zdolność empatii, cierpliwość, szczerłość. To dzięki nim nawiązuje się nic porozumienia pomiędzy dzieckiem, jego rodzicami i terapeutą w procesie terapeutycznym.

Dobroć i życzliwy stosunek oraz poczucie odpowiedzialności to cechy stanowiące nieodzowny instrument w efektywnej pracy pedagogicznej, o których pisała M. Grzegorzewska: *Im jest lepszym człowiekiem, lepiej do pracy przygotowanym, im ma większą dla drugich życzliwość, głębszą o nich troskę i poczucie odpowiedzialności za swoją pracę, tym głębszy zostawi ślad w duszach dzieci* (M. Grzegorzewska, 1946, List 1).

Zawód terapeuty pedagogicznego wymaga zamiłowania do pracy z dziećmi, wiary, że się uda pomóc dziecku, ale wiary także w jego możliwości, zasoby. Drogowskazem do rozwoju cech osobowości pedagoga są m.in. słowa J. Korczaka: *wychowawca, który nie wtłacza, a wyzwala, nie ciągnie, a wznosi, nie ugniata, a kształtuje, nie dyktuje, a uczy, nie żąda, a zapytuje przeżyje wraz z dzieckiem wiele natchnionych chwil, łzawym wzrokiem nieraz patrząc będzie na walkę anioła z Szatanem, gdzie biały anioł triumf odnosi* (J. Korczak, 1993, s. 87).

Bycie terapeutą pedagogicznym to pewnego rodzaju pasja, która jest nierozwalnie związana z poczuciem obowiązku, ale też odwagą. Jan Władysław Dawid wskazuje na najważniejszą cechę: miłość dusz ludzkich, a obok nich wymienia potrzebę doskonałości, poczucie odpowiedzialności i obowiązku, wewnętrzną prawdziwość, a także moralną odwagę. Stwierdził, iż *w żadnym zawodzie człowiek nie ma tak ogromnego znaczenia jak w zawodzie nauczyciela* (cyt. za W. Okoń, 1962, s. 42).

Z kolei Z. Mysłakowski postrzegał jako talent pedagogiczny zespół cech osobowych, stanowiący psychofizyczne dyspozycje wrodzone, które można w sposób bardziej owocny wykorzystać w określonym wypadku, niż przy zajmowaniu się czymś innym. Twierdził, iż powyższe dyspozycje, do których zaliczał żywość wyobraźni, instynkt rodzicielski, pobudliwość uczuć, ekstrawersję, a przede wszystkim kontaktowość, sprzyjają zadaniom wychowawczym (cyt. za Z. Mysłakowski, 1962, s. 74–83).

Przy omawianiu problematyki osobowości, na uwagę zasługuje nawiązanie M. Kreutza do poglądów J.W. Dawida, który zwrócił uwagę na wieloznaczność wyrazu *osobowość*, przedstawiając jego znaczenie w ujęciu:

- empirycznym – oznaczającym ogół dyspozycji psychicznych i fizycznych, przy czym dyspozycją jest np. pamięć, fantazja, pracowitość, zręczność, siła fizyczna,

- metafizycznym – oznaczającym już nie dyspozycje jednostki a coś w jednostce, np. jakaś jaźń, istota, dusza, substancje, której są atrybutami, substrakt, w którym one tkwią,
- normatywnym – oznaczającym poza dyspozycjami jednostki czy też jaźni cechy, które zgodnie z wymaganiami danej etyki lub poglądu na świat dana jednostka powinna posiadać.

Dzięki cechom osobowościowym terapeuty współpraca z dzieckiem i jego rodzicami staje się bardziej przyjazna, a w konsekwencji owocna i przynosząca oczekiwane rezultaty.

UMIĘTNOŚCI TERAPEUTY PEDAGOGICZNEGO I MOWA CIAŁA

Niezwykle istotne w pracy terapeuty pedagogicznego są jego umiejętności. Według Z. Chlewińskiego umiejętność to *dyspozycja do efektywnego wykonania zespołu zorganizowanych czynności poznawczych czy poznawczo-motorycznych mających na celu zrealizowanie określonego, zwykle założonego zadania* (Z. Chlewiński, 1991, s. 164).

Do kluczowych umiejętności terapeuty pedagogicznego zalicza się :

- umiejętność aktywnego słuchania,
- umiejętność doradzania,
- umiejętność przewidywania,
- dobrą organizację pracy własnej,
- umiejętność rozwiązywania problemów,
- konsekwencję w działaniu,
- dobrą komunikację.

Jedną z najistotniejszych kompetencji terapeuty pedagogicznego są umiejętności interpersonalne oraz komunikacyjne. Stanowią one podstawę do pracy z dzieckiem oraz z jego rodzicami. Kompetencje komunikacyjne to najważniejszy element budowania relacji terapeutycznej. Dzięki nim możliwa jest wymiana własnych doświadczeń, myśli czy przeżyć z drugim człowiekiem.

Jeżeli dziecko objęte jest prawidłowym programem zajęć korekcyjno-kompensacyjnych, które polegają głównie na treningu i ćwiczeniu szkolnych umiejętności, ale nie ma odpowiednio wcześniej zbudowanej więzi na płaszczyźnie terapeuta pedagogicznego – dziecko, sukces terapeutyczny może nie być gwarantowany. (J. Kapuścińska-Kozakiewicz, 2022, s. 111). Niezwykle istotne jest pierwsze spotkanie, dzięki któremu nawiązuje się relacja, wstępna akceptacja pomiędzy stronami procesu terapeutycznego.

Pierwsze spotkanie jest dopiero początkiem często długofalowego procesu, jakim jest pomoc udzielana dziecku przez terapeutę pedagogicznego, a jednocześnie równoległe trwającej systematycznej współpracy z rodzicem (A. Lukasek, 2020, s. 491).

W procesie terapeutycznym niezwykle istotną rolę odgrywa komunikacja. W komunikacji stron bardzo istotne są umiejętności i kompetencje interpersonalne pedagoga.

Do najważniejszych wyznaczników kompetencji interpersonalnych należą:

- „skuteczność radzenia sobie z konkretnymi wyzwaniem interpersonalnymi oraz umiejętność podejmowania adekwatnych działań w danej sytuacji,
- zakres wyzwań interpersonalnych, w których dana osoba potrafi być skuteczna,
- satysfakcja z posiadanych kontaktów i relacji interpersonalnych oraz własnego wizerunku społecznego” (cyt. za P. Smółka, 2008, s. 35).

Oprócz komunikacji werbalnej ważną rolę stanowi komunikacja niewerbalna, nazywana *mową ciała*. Jest ona uzupełnieniem i wzbogaceniem bezpośredniego i ustnego komunikowania werbalnego.

Do mowy ciała zaliczamy poszczególne elementy, takie jak: kontakt wzrokowy, mimikę twarzy gestykulację, intonację głosu, pozycje ciała (stojąca, siedząca), uścisk dłoni.

Mimika twarzy jest jedną z naczelných metod komunikacji niewerbalnej, gdyż odzwierciedla ona rzeczywiste stany emocjonalne osoby, ale przede wszystkim sygnały społeczne, dzięki którym celem jest przekazywanie tych stanów i wpływ za ich pośrednictwem na inne osoby. Sposób, w jaki mówimy, poruszając ustami,

w czasie dialogu z innymi osobami, ułożenie ust i brwi, grymasy na twarzy, wyraz naszych oczu – wszystko to pokazuje nasz stan emocjonalny. Kontakt wzrokowy jest wiodący zarówno dla nawiązania, jak i przebiegu rozmowy między jednostkami. To dzięki niemu możemy okazywać zaangażowanie, troskę, szacunek czy przywiązanie. Gestykulacja, uścisk dłoni czy pozycja ciała to elementy również istotne i pomocne w procesie terapeutycznym.

PROCEDURA BADAWCZA

W niniejszej pracy w celu poznania opinii społecznej na temat wizerunku terapeuty pedagogicznego zastosowano metodę sondażu diagnostycznego, poproszono respondentów o wypełnienie kwestionariusza ankiety. Badania zostały przeprowadzone stacjonarnie. Badaną grupę stanowiło 110 studentów Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie w przedziale wiekowym od 20 do 45 r.ż., dobór próby w przeprowadzonych badaniach był celowy.

Problemem głównym było uzyskanie odpowiedzi na pytanie:

Jaki jest wizerunek terapeuty pedagogicznego w opinii społecznej studentów APS?

Do powyższego problemu postawiono pytania szczegółowe:

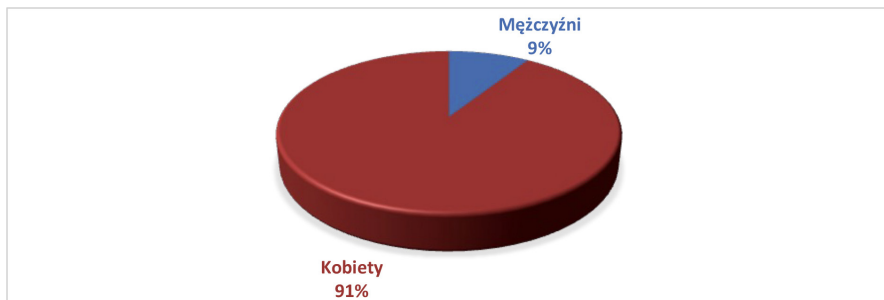
1. Co składa się na wizerunek terapeuty pedagogicznego?
2. Jakie cechy osobowości powinien mieć terapeuta pedagogiczny?
3. Jakimi umiejętnościami powinien cechować się terapeuta pedagogiczny?
4. Które elementy z wyglądu zewnętrznego są ważne w wizerunku terapeuty pedagogicznego?
5. Które z komunikatów niewerbalnych są istotne w wizerunku terapeuty pedagogicznego?
6. Jakie kwalifikacje zawodowe powinien mieć terapeuta pedagogiczny?

W celu uzyskania odpowiedzi na postawione problemy badawcze sformułowano następujące hipotezy robocze:

1. Na wizerunek terapeuty pedagogicznego w opinii społecznej składa się:
 - a. wygląd zewnętrzny;
 - b. mowa ciała;
 - c. język ciała;
 - d. *savoir vivre*;
2. Cechy osobowości, jakie powinien mieć terapeuta pedagogiczny, to:
 - a. cierpliwość;
 - b. empatia w działaniu;
 - c. umiejętność budzenia zaufania;
3. Umiejętności, jakie powinny cechować terapeuta pedagogicznego, to:
 - a. umiejętność aktywnego słuchania;
 - b. umiejętność rozwiązywania problemów;
 - c. umiejętność doradzania;
4. Istotnym elementem w wyglądzie zewnętrznym w wizerunku terapeuty pedagogicznego jest ubiór.
5. Komunikaty niewerbalne istotne w wizerunku terapeuty pedagogicznego to:
 - a. kontakt wzrokowy;
 - b. intonacja głosu;
 - c. mimika twarzy;
6. Kwalifikacje zawodowe, jakie powinien mieć terapeuta pedagogiczny, to:
 - a. ukończone studia wyższe z tytułem magistra z terapią pedagogiczną.

WYNIKI BADAŃ

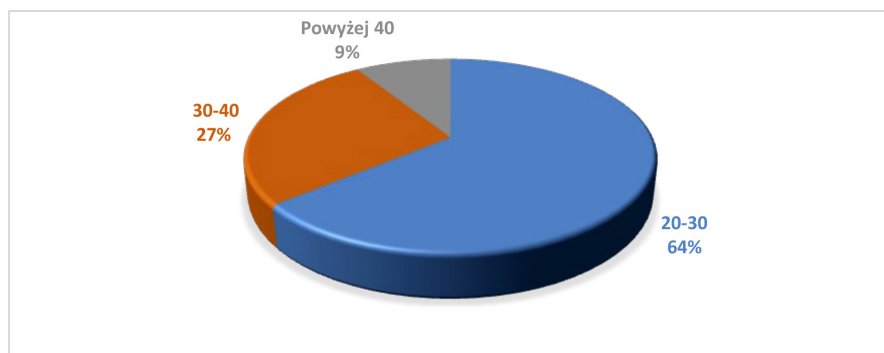
Diagram 1. *Płeć respondentów*

Źródło: opracowanie własne.

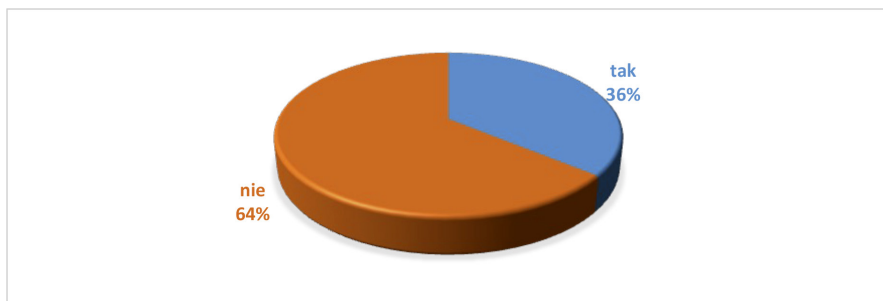
Badana grupa liczyła 110 osób, których udział procentowy w badanej zbiorowości był następujący: kobiety stanowiły 91% grupy, a mężczyźni 9 %.

Diagram 2. *Wiek respondentów.*

Źródło: opracowanie własne.

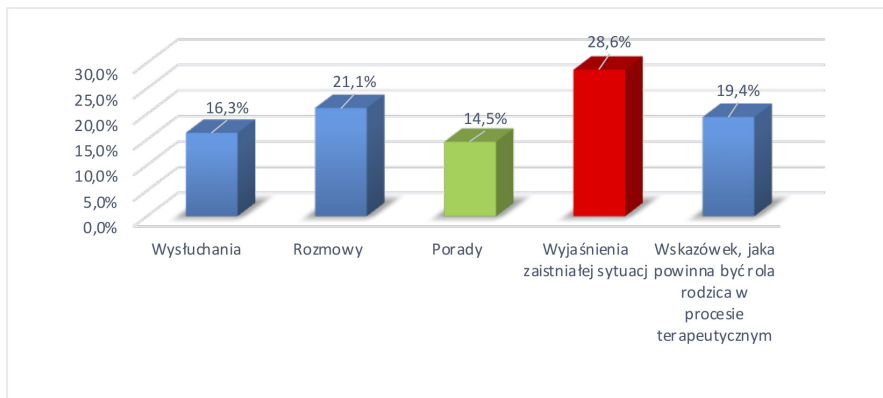
Przedział wiekowy osób badanych wyglądał następująco; 20–30 lat stanowiło 64% badanych, 27% to osoby w przedziale między 30 a 40 r.ż. , osoby powyżej 40 r.ż. stanowiły 9%.

Diagram 3. Posiadanie potomstwa

Źródło: opracowanie własne.

Z danych przedstawionych na diagramie wynika, że 64% respondentów nie posiada potomstwa a 36% posiada.

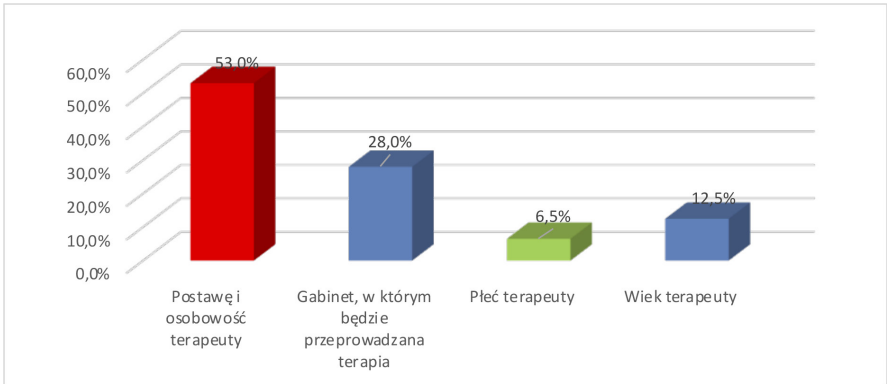
Wykres 1. Czego by Pan/Pani oczekiwał od terapeuty na pierwszym spotkaniu? (można było zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź).

Źródło: opracowanie własne. [na grafice: Wyjaśnienia zaistniałej sytuacji]

Według badanych osób 28,6% respondentów na pierwszym spotkaniu oczekiwali od terapeuty pedagogicznego wyjaśnienia zaistniałej sytuacji, 21,1% zaznaczyło rozmowę, 19,4% osób oczekiwałyby również wskazówek, jaka powinna być rola rodzica w procesie terapeutycznym, dla 16,3% osób ważne jest wysłuchanie, a najmniej osób – 14,5% – zaznaczyło poradę.

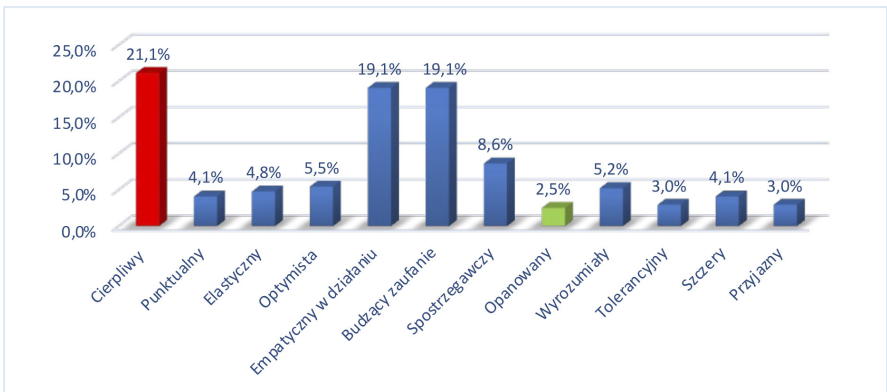
Wykres 2. Na co by Pan/Pani zwrócił/-ła uwagę przy pierwszym spotkaniu? (można było zaznaczyć dwie odpowiedzi)

Źródło: opracowanie własne.

Według badanych osób na pierwszym spotkaniu 53% respondentów zwróciłoby uwagę na postawę i osobowość terapeuty, 28% osób na gabinet, w którym będzie prowadzona terapia, dla 12,5 % osób ważny jest wiek terapeuty, dla 6,5% osób istotna jest płeć.

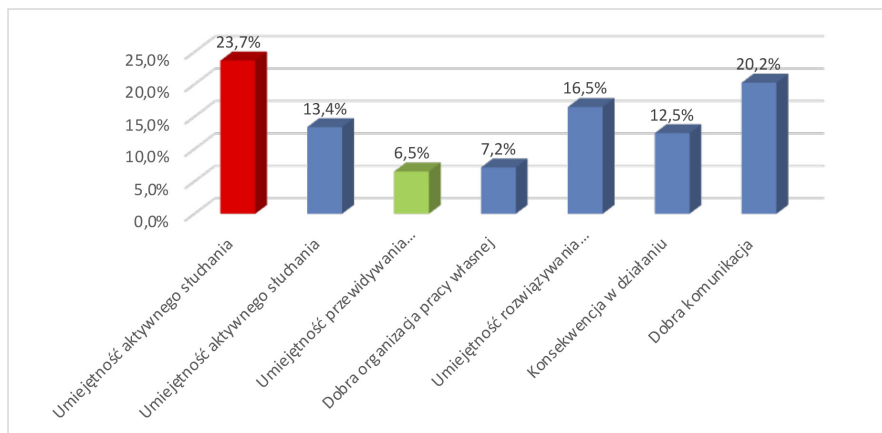
Wykres 3. Jakie cechy powinien mieć terapeuta pedagogiczny według Pana/ Pani? (można było zakreślić trzy odpowiedzi)

Źródło: opracowanie własne.

Według 21,1% badanych najważniejszą cechą u terapeuty jest cierpliwość, 19,1% respondentów zwróciłoby uwagę na empatyczność w działaniu i wzbudzanie zaufania, najmniej osób, tj. 2,5%, zaznaczyło opanowanie.

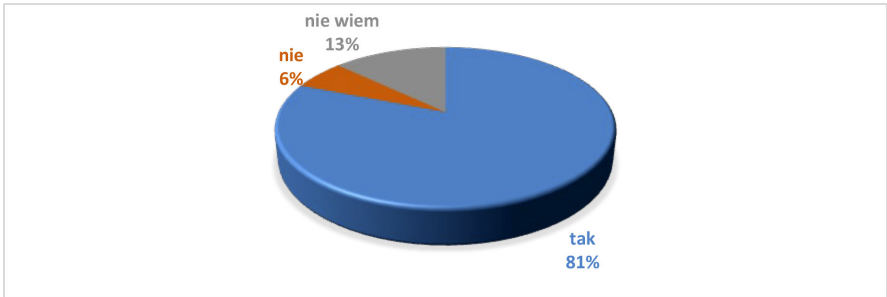
Wykres 4. *Jakie umiejętności powinien mieć kompetentny terapeuta pedagogiczny, któremu powierzyłby/-łaby Pan/Pani pod opiekę swoje dziecko? (można było zaznaczyć trzy odpowiedzi)*

Źródło: opracowanie własne. [na rysunku jest dwa razy umiejętność aktywnego słuchania. Czy tak ma zostać?]

Według 23,7% respondentów najważniejszą umiejętnością u terapeuty pedagogicznego jest umiejętność aktywnego słuchania, 20,2% respondentów zwróciłoby uwagę na dobrą komunikację, a 16,5% osób zaznaczyło umiejętność rozwiązywania problemów, tylko 6,5% osób podkreśla znaczenie umiejętności przewidywania u terapeuty pedagogicznego.

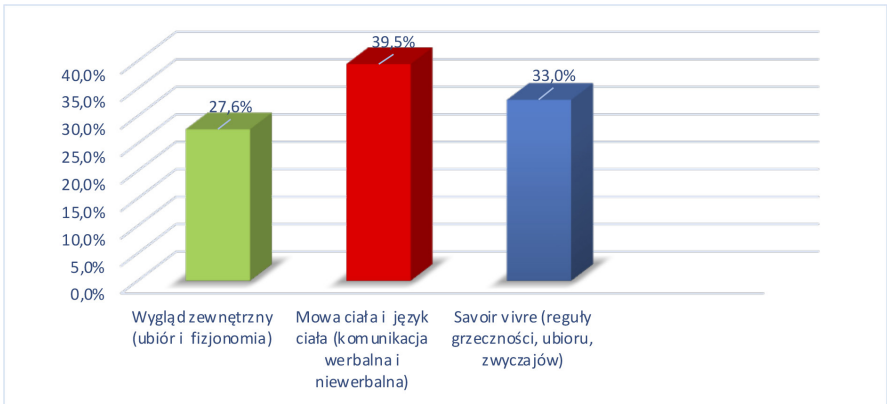
Diagram 4. Czy według Państwa wizerunek terapeuty pedagogicznego wpływa na sposób jego przedstawiania oraz postrzegania?

Źródło: opracowanie własne.

Według 81% respondentów wizerunek terapeuty pedagogicznego wpływa na sposób jego przedstawiania oraz postrzegania, dla 6% nie ma wpływu, a 13% badanych osób udzieliło odpowiedzi, że nie wie.

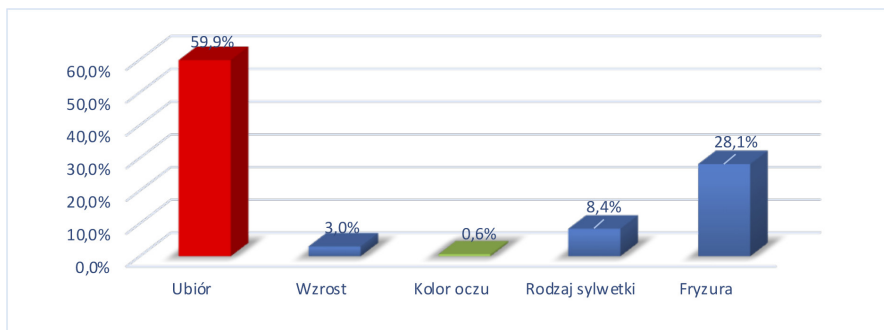
Wykres 5. Co, Państwa zdaniem, składa się na wizerunek terapeuty pedagogicznego? (można było zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź)

Źródło: opracowanie własne. [podpis pod wykresem nieczytelny]

Według 39,5% respondentów na wizerunek terapeuty pedagogicznego wpływa mowa ciała i język ciała (komunikacja werbalna i niewerbalna) dla 33% badanych osób ważny jest *savoir vivre* (reguły grzeczności, ubioru, zwyczajów), a 27,6% badanych osób zaznaczyło wygląd zewnętrzny (ubiór i fizjonomia).

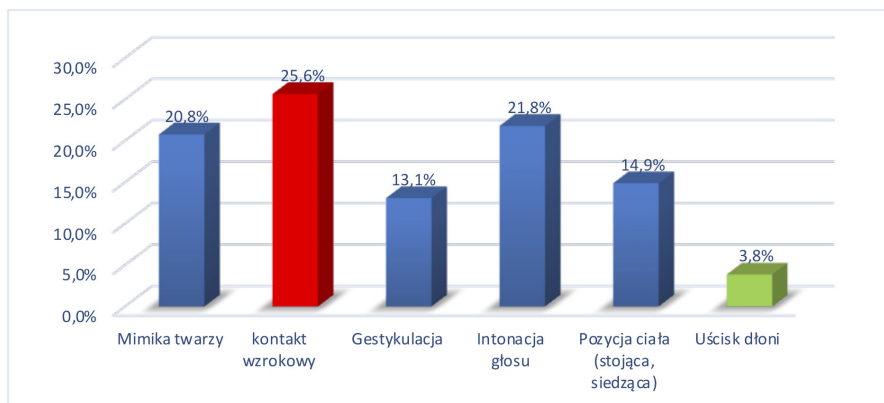
Wykres 6. *Które elementy z wyglądu zewnętrznego są, zdaniem Państwa, ważne w wizerunku terapeuty pedagogicznego? (Można było zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź)*

Źródło: opracowanie własne.

Według 59,9% respondentów ważny w wizerunku terapeuty pedagogicznego jest ubiór, dla 28,1% osób fryzura, dla 8,4% osób istotny jest rodzaj sylwetki, dla 3% wzrost, a 0,6% czyli jednej osoby kolor oczu. Z odpowiedzi, które wymienili respondenci, jako inne należy wymienić: makijaż, tatuaże, schludność wyglądu, kolory ubrań, wyraz twarzy.

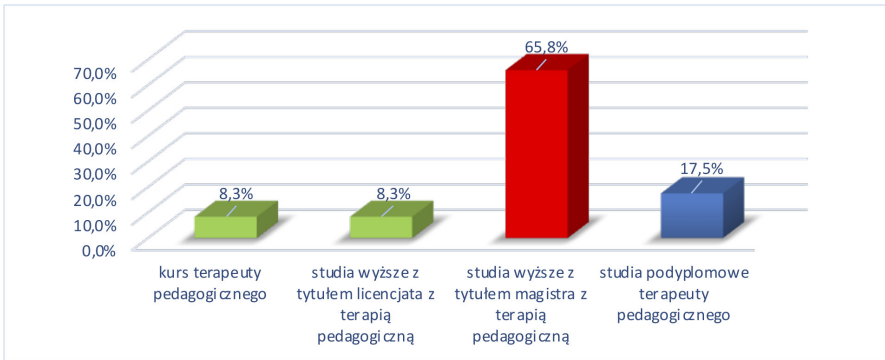
Wykres 7. *Które z komunikatów niewerbalnych są istotne, Państwa zdaniem, w wizerunku terapeuty pedagogicznego (można było zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź)*

Źródło: opracowanie własne. [podpis pod wykresem nieczytelny]

Według 25,6% respondentów komunikatem niewerbalnym istotnym w wizerunku terapeuty pedagogicznego jest kontakt wzrokowy. 21,8% respondentów zwróciłoby uwagę na intonację głosu, 20,8% osób zaznaczyło mimikę twarzy, 14,9% osób podkreśla rolę pozycji ciała, 13,1% osób zaznaczyło gestykulację, a najmniej, to jest 3,8% badanych dostrzegło znaczenie uścisku dłoni u terapeuty pedagogicznego. Odpowiedzi, które wymienili respondenci jako inne, to: mądrość terapeuty, jego podejście, język, jakim się posługuje, profesjonalizm, doświadczenie wiedza i poziom kompetencji.

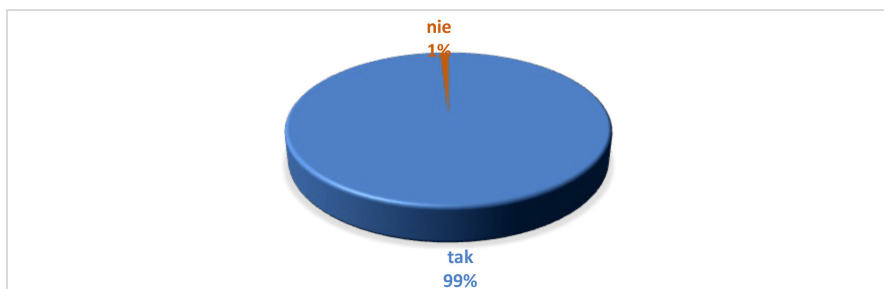
Wykres 8. Jakie według Państwa kwalifikacje zawodowe powinien mieć terapeuta pedagogiczny?

Źródło: opracowanie własne.

Według badanych 65,8% osób kwalifikacje zawodowe, jakie powinien mieć terapeuta pedagogiczny, to ukończone studia wyższe z tytułem magistra z terapią pedagogiczną, według 17,5% respondentów to ukończone studia podyplomowe terapeuty pedagogicznego.

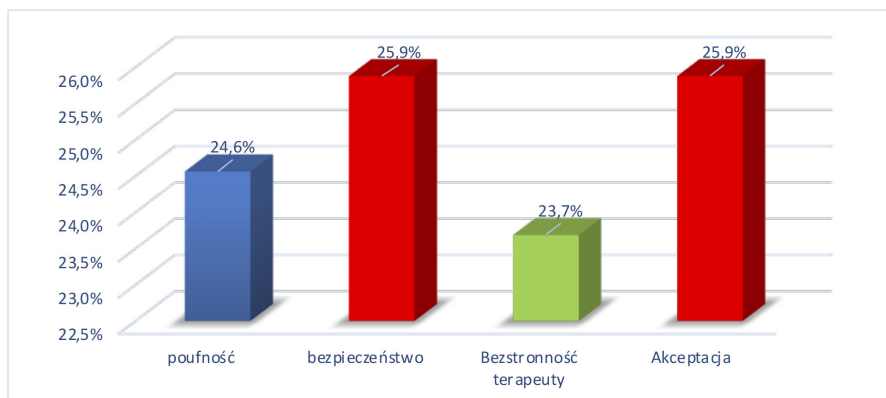
Diagram 5. Czy uważa Pan/Pani, że terapia z dzieckiem jest tak samo istotna jak równoległe prowadzona współpraca z rodzicem?

Źródło: opracowanie własne.

99% respondentów uważa, że terapia z dzieckiem jest tak samo istotna jak równoległe prowadzona współpraca z rodzicem, dla 1% nie ma to znaczenia.

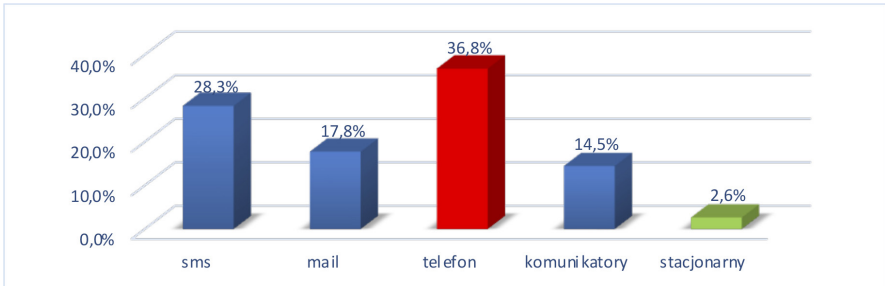
Wykres 9. Które zasady w pracy terapeutycznej uważa Pan/Pani za istotne? (można było zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź)

Źródło: opracowanie własne.

Według 25,9% respondentów istotnymi zasadami w pracy terapeutycznej są bezpieczeństwo i akceptacja, 24,6% respondentów zwróciłoby uwagę na poufność, a 23,7% osób dostrzegłoby znaczenie bezstronności u terapeuty pedagogicznego.

Wykres 10. Jaki rodzaj systematycznego kontaktu z terapeutą by Pan/Pani preferował/-ła? (można było zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź)

Źródło: opracowanie własne.

Według 36,8% badanych preferowany kontakt z terapeutą to kontakt telefoniczny, 28,3% osób wybrało SMS, 17,8% osób oczekiwałoby maila, dla 14,5% osób ważne jest porozumiewanie się przez komunikatory, a najmniej, 2,6% badanych zaznaczyło kontakt stacjonarny.

PODSUMOWANIE

Celem przeprowadzonych badań było poznanie opinii społecznej studentów Akademii Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie na temat wizerunku terapeuty pedagogicznego.

Analiza zgromadzonych wyników z przeprowadzonych badań pozwoliła na przegląd postawionych hipotez:

1. Pierwsza hipoteza dotyczyła elementów, które składają się na wizerunek terapeuty. Założono, że istotny będzie wygląd zewnętrzny, mowa ciała, język ciała i *savoir vivre*. Hipoteza ta została potwierdzona.
2. Druga hipoteza dotyczyła cech osobowości, jakie powinien mieć terapeuta pedagogiczny. Założono, iż cechami tymi są: cierpliwość, empatyczność w działaniu, umiejętność wzbudzania zaufania. Hipoteza ta została również potwierdzona.
3. Trzecia hipoteza dotyczyła umiejętności, jakie powinny cechować terapeutę pedagogicznego. Założono, że to: umiejętność aktywnego

- słuchania, umiejętność rozwiązywania problemów, umiejętność doradzania. Badania wykazały, że według 76 respondentów najważniejszą umiejętnością u terapeuty pedagogicznego jest umiejętność aktywnego słuchania, 65 respondentów zwróciłoby uwagę na dobrą komunikację, a 53 osoby zaznaczyły umiejętność rozwiązywania problemów. Hipoteza potwierdziła się więc częściowo.
4. Czwarta hipoteza dotyczyła istotnych elementów w wyglądzie zewnętrznym w wizerunku terapeuty pedagogicznego. Założono, że jest to ubiór. Według 100 respondentów ważny w wizerunku terapeuty pedagogicznego jest ubiór, dla 47 osób fryzura, zatem hipoteza potwierdziła się częściowo.
 5. Piąta hipoteza zakładała, że komunikaty niewerbalne, istotne w wizerunku terapeuty pedagogicznego, to: kontakt wzrokowy, intonacja głosu, mimika twarzy. Hipoteza się potwierdziła.
 6. Szósta hipoteza dotyczyła kwalifikacji zawodowych, jakie powinien mieć terapeuta pedagogiczny. Są to: ukończone studia wyższe z tytułem magistra z terapią pedagogiczną. Hipoteza również się potwierdziła.

Z przeprowadzonych badań wynika, iż zarówno cechy osobowości terapeuty pedagogicznego, jak i jego umiejętności, mowa ciała odgrywają w opinii respondentów bardzo istotną rolę w procesie terapeutycznym.

W obecnej sytuacji, kiedy mamy coraz więcej dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych, zawód terapeuty jest szczególnie ważny i bardzo potrzebny, ale kluczowe wydaje się przygotowanie do zawodu terapeuty. W związku z powyższym celowe wydaje się przeprowadzenie kolejnych badań wskazujących, jakiego typu działania należałoby podjąć, kształcąc przyszłych terapeutów pedagogicznych, aby sprostać współczesnym potrzebom.

REFERENCES

- Bogdanowicz, M. (2005). *Terapia pedagogiczna. Przewodnik bibliograficzny*. Gdańsk: Harmonia.
- Dawid J,W. (1962). O duszy nauczycielstwa. W: W. Okoń (red.) *Osobowości nauczyciela*. Warszawa: Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych.
- Chlewiński, Z. (1991). *Kształtowanie umiejętności poznawczych. Identyfikacja pojęć*. Warszawa: Państwowe: Wydawnictwo Naukowe.
- Gruszczyk-Kolczyńska, E. (1994). *Dzieci ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się matematyki*. Warszawa: WSiP.
- Kreutz, M. (1962). Osobowość nauczyciela-wychowawcy, O duszy nauczycielstwa. W: W. Okoń (red.) *Osobowości nauczyciela*. Warszawa: Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych.
- Korczak, J. (1993). *Jak kochać dziecko. Momenty wychowawcze. Prawo dziecka do szacunku*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza Latona.
- Korczyński, S. (2002). *Obraz nauczyciela*. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego.
- Lukasek, A. (2020). Współpraca terapeuty pedagogicznego z rodzicami w trosce o bezpieczny rozwój dziecka. W: J. Stadniczenko, A. Pawlak, B. Skwarek (red), *W trosce o rozwój i bezpieczeństwo dziecka – aspekty społeczno-prawne*. Warszawa, Legnica: Akademia Ekonomiczno-Humanistyczna w Warszawie, Collegium Witelona Uczelnia Państwowa.
- Mysłakowski, Z. (1962). Co to jest talent pedagogiczny. W: W. Okoń (red.) *Osobowości nauczyciela*. Warszawa: Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych.
- Okoń, W. (1962). *Osobowość nauczyciela*. Warszawa: Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych.
- Skalbania, B. (2020). *Terapia pedagogiczna w teorii i działaniu. Wybrane zagadnienia*. Kraków: Impuls.
- Smółka, P. (2008). Kompetencje społeczne – fenomen skutecznego wywierania wpływu na innych oraz mądrego ulegania mu. W: R.E. Biernacka (red.) *Niezależni i ulegli – studia o nonkonformizmie* Toruń: Oficyna Naukowa Adam Marszałek, s. 45–54.
- Tokarski, J. (1980). *Słownik wyrazów obcych*, Warszawa: PWN.
- Waszkiewicz, A. (2011). *Wizerunek organizacji. Teoria i praktyka badania wizerunku uczelni*, Warszawa: Aspra.
- Wołosiuk, B, Sobczuk, S, Ruszkowska, M, (2017). Współpraca terapeutów z rodzicami dziecka o specjalnych potrzebach edukacyjnych. *Rozprawy społeczne*, 11, 2, 23–27.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE

- Grzegorzewska, M. (1946). Listy do młodego nauczyciela, https://prototo.pl/wp-content/uploads/2012/09/Maria-Grzegorzewska_Listy-do-m%C5%82odego-nauczyciela.pdf (dostęp: 05.01 2023).
- <https://www.portaloswiatowy.pl/zmiany-w-prawie-oswiatowym/wiecej-specjalistow-w-szkolach-i-przedszkolach-nowosci-w-karcie-nauczyciela-21567.html>, (dostęp: 10.07.2022).
- <https://mtc.pl/komunikacja-interpersonalna> [19.07.2022].
- <https://www.glospedagogiczny.pl/artukul/najwazniejsze-dzialania-terapeuty-pedagogicznego>, (dostęp : 10.07.2022).